

Popularnonaukowe streszczenie projektu

Międzynarodowy Trybunał Karny w Hadze (MTK) jest pierwszym w historii stałym trybunałem powołanym do sądzenia osób podejrzanych o popełnienie najpoważniejszych i najstraszniejszych zbrodni – ludobójstwa, zbrodni przeciwko ludzkości, zbrodni wojennych oraz zbrodni agresji. Zbrodnie takie cechuje ponadnarodowy charakter – odciskają one swoje piętno nie tylko na ofiarach, które zostały bezpośrednio i osobiście dotknięte ich skutkami, lecz mają one wpływ na całą społeczność międzynarodową. Innymi słowy, są to zbrodnie tak wielkiej wagi, że nikt nie może przejść obok faktu ich popełnienia obojętnie.

Równocześnie, pomimo że panuje powszechna zgoda co do tego, że sprawcy takich zbrodni nie mogą pozostawać bezkarni, sprawiedliwe i skuteczne pociągnięcie ich do odpowiedzialności karnej rodzi różnorakie trudności – prawne, praktyczne oraz faktyczne. Owe trudności nie są w prawie międzynarodowym zjawiskiem nowym – znane są one co najmniej od postępowań, które toczyły się przed Międzynarodowym Trybunałem Wojskowym w Norymberdze po II wojnie światowej. Później z podobnymi problemami zmagają się kolejno trybunały karne *ad hoc* oraz sądy hybrydowe, by wymienić tylko Międzynarodowy Trybunał Karny dla byłej Jugosławii, który miał rozliczyć zbrodnie popełniane na terenie byłej Jugosławii, Międzynarodowy Trybunał Karny dla Rwandy powołany do osądzenia ludobójstwa, które miało miejsce w 1994 roku w Rwandzie oraz Nadzwyczajne Izby Sądu w Kambodży, które miały rozliczać zbrodnie popełniane przez reżim Czerwonych Khmerów.

Ostatnie wydarzenia związane z działalnością Trybunału Jugosłowiańskiego, jak choćby polityczne i społeczne reakcje na ogłoszenie wyroków Trybunału w sprawach Radovana Karadžića w 2016 r. oraz Radko Mladića w 2017 r. oraz samobójstwo oskarżonego Slobodana Praljaka w czasie ogłoszenia wyroku Izby Odwoławczej w sprawie *Prlić et al.* wskazują, że pomimo powszechnego wśród społeczności międzynarodowej poparcia dla samej idei istnienia międzynarodowych trybunałów karnych, rozstrzygnięcia tych trybunałów nie są zrozumiałe ani dla ofiar, ani dla oskarżonych ani dla członków samej społeczności międzynarodowej. Przyczyn takiego stanu rzeczy można się doszukiwać między innymi w nadmiernym skomplikowaniu podstaw odpowiedzialności przed trybunałami karnymi, w tym w rozbudowanych konstrukcjach związanych z formami uczestnictwa w zbrodni.

Celem projektu jest przedstawienie pełnego opisu form współuczestnictwa w zbrodni w oparciu o przepisy Statutu Rzymskiego, które MTK stosuje w swojej praktyce. Analiza tych unormowań, literatury oraz orzecznictwa MTK oraz innych trybunałów karnych ma pomóc w uporządkowaniu dotychczasowej wiedzy i przedstawieniu modelu odpowiedzialności karnej przed MTK. Model ten w swym założeniu ma być oparty na prawidłowych zasadach rozumowania, użyteczny, tzn. możliwy do praktycznego stosowania przez MTK ale jednocześnie zrozumiały dla tych, którzy na co dzień nie zajmują się problematyką prawa karnego czy prawa karnego międzynarodowego – przede wszystkim dla ofiar i dla oskarżonych, którzy znajdują się w centrum prowadzonych postępowań, ale dalej również dla widza czy czytelnika, który swoją wiedzą o MTK czerpie wyłącznie z medialnych doniesień.